

Авксентьева, Т. Г. 2013. *Політика і влада в інформаційну епоху: український контекст: моногр.* Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна.

Гринь, І.О. 2018. “Мас-медіа та корупція: українські реалії”, *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна, серія «Питання політології»*. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна 34: 54-58.

Лилликер Д. 2010. *Политическая коммуникация. Ключевые концепты* /пер. с англ. С.И. Остенек. Х.: Гуманитарный центр.

REFERENCES

Fisun A. 2006. *Democracy, Neopatrimonialism and Global Transformations: Monograph*. Kharkiv: Konstanta (in Russian).

Shapovalenko M. 2018. *Politico-institutional fluctuations*, Kharkiv: The Journal of V. N. Karazin Kharkov National University. *Issues of Political Science* 34: 36-40. (in Ukrainian).

Avksentyeva T. 2013. *Politics and power in the information age: the Ukrainian context: monograph*. Kharkiv: KHNU imeni V.N. Karazina (in Ukrainian).

Gryn I. 2018. “Mass-Media and Corruption: Ukrainian Realities”, *The Journal of V. N. Karazin Kharkov National University. Series: Issues of Political Science* 34: 54-58 (in Ukrainian).

Lilleker D. 2010. *Key concepts in Political Communication* / trans. with English S.I. Ostenek. Kharkiv: Gumanitarnyy tsentr.

DOI: 10.26565/2220-8089-2020-37-07

УДК 316.454.3:32]:004.946]]:316.32

Свідерська Ольга Іванівна

асистент, к. політ. н.,

НУ «Львівська політехніка»,

вулиця Степана Бандери, 12, Львів, 79000

sviderska.olja@gmail.com,

<https://orcid.org/0000-0001-6618-0559>

СИМУЛЯТИВНА КОМПОНЕНТА ВІРТУАЛЬНОЇ МАСОВОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ У СУСПІЛЬСТВІ РИЗИКУ

Розглядається симулятивна компонента прояву віртуальної політичної поведінки у суспільстві ризику. Визначено, що за допомогою соціальних мереж формується нова реальність, котра виступає дубляжем реального політичного життя сучасного індивіда. Важливим аспектом дослідження є врахування ролі віртуалізації сучасної політичної поведінки у суспільстві, сповненому ризиків як техногенного, так і природного характеру, перенасиченості інформації, підміни фактів та постправди. Увага зосереджується на важливості ролі симулятивної компоненти політичної поведінки цифрового походження у формуванні не тільки її реального прояву, але й у будові політичної свідомості, що залишає відбиток на подальших політичних діях чи активностях сучасного індивіда. Особливо небезпечним уявляється інтеграція цієї компоненти із суспільством ризику, в якому ризики все частіше набувають величезних масштабів, адже маніпулятивні технології, котрими користуються політики чи окремі представники урядів, здійснюють потужний психологічний вплив на свідомість сучасного індивіда. Мова йде не просто про виборця, на котрого постійно стікає купа інформаційного бруду під час передвиборчої маніпуляції, а швидше про звичайного індивіда, котрий у ХХІ столітті настільки просякнутий неправдивою інформацією і її постійним потоком, що йому насправді важко розрізнити правду. Зрештою – індивідам перестала бути потрібною правда як цінність. Доводиться, що віртуалізація політичної поведінки сприяє її симуляції, котра полягає в уявній активній участі у політичному житті країни чи суспільства. Стверджується, що окремим компонентом такої поведінки є схильність людини до ірраціоналізму, низький опір маніпулятивним впливам, з одного боку, та активне використання представниками владних еліт соціальних мереж задля формування відповідного політичного мислення й політичної поведінки – з іншого.

Ключові слова: ризик, суспільство ризику, віртуальна масова політична поведінка, небезпека, постіндустріальне суспільство, цифрові ризики, кібервійська.

Свидерская Ольга Ивановна

ассистент, к. полит.н.,

НУ «Львовская политехника»

улица Степана Бандеры, 12, Львов, 79000

sviderska.olja@gmail.com,

<https://orcid.org/0000-0001-6618-0559>

СИМУЛЯТИВНЫЙ КОМПОНЕНТ ВИРТУАЛЬНОГО МАССОВОГО ПОЛИТИЧЕСКОГО ПОВЕДЕНИЯ В ОБЩЕСТВЕ РИСКА

Рассматривается симулятивный компонент проявления виртуальной политического поведения в обществе риска. Определено, что с помощью социальных сетей формируется новая реальность, которая выступает дубляжом реальной политической жизни современного человека. Важным аспектом исследования является учет роли виртуализации современной политического поведения в обществе, полном рисков как техногенного, так и природного характера, перенасыщенности информации, подмены фактов и постправды. Внимание сосредоточено на важности роли симулятивного компонента политического поведения цифрового происхождения в формировании не только его реального проявления, но и в построении политического сознания, что отражается на последующих политических действиях или активностях современного индивида. Особенно опасным представляется интеграция этой компоненты с обществом риска, в котором риски все чаще приобретают огромные масштабы, ведь манипулятивные технологии, которыми пользуются политики или отдельные представители власти, осуществляют мощное психологическое воздействие на сознание современного индивида. Речь идет не просто об избирателе, на которого постоянно стекает много информационной грязи во время предвыборной кампании, а скорее об обычном индивиде, который в XXI веке настолько пропитан ложной информацией и ее постоянным потоком, что ему на самом деле трудно различить правду. В конце концов индивидам перестала быть нужной правда, как ценность. Доказывается, что виртуализация политического поведения способствует ее симуляции, которая заключается в кажущемся активном участии в политической жизни страны или общества. Утверждается, что отдельным компонентом такого поведения является склонность человека к иррационализму, низкое сопротивление манипуляторным воздействиям, с одной стороны, и активное использование представителями властных элит социальных сетей для формирования соответствующего политического мышления и политического поведения – с другой.

Ключевые слова: *риск, общество риска, виртуальная массовая политическое поведение, опасность, постиндустриальное общество, цифровые риски, кибервойска.*

Olha Sviderska

assistant professor, Ph.D in Political Science

Lviv Polytechnic National University,

Stepana Bandera Street, 12, Lviv, 79000, Ukraine,

sviderska.olja@gmail.com,

<https://orcid.org/0000-0001-6618-0559>

SIMULATION COMPONENT OF VIRTUAL MASS POLITICAL BEHAVIOUR IN RISK SOCIETY

The simulation component of the manifestation of virtual political behaviour in risk society is considered. It was determined that using social networks, a new reality, which serves dubbing of political life of the modern individual. An important aspect of the study is to take into account the role of virtualization of modern political behavior in a society full of risks of both man-made and natural nature, information overload, substitution of facts and post-truth. Political behaviour simulation component digital origin plays an important role in shaping not only its real manifestation, but also in the structure of political consciousness that leaves a mark on the subsequent policy actions or activity of the modern individual. Particularly dangerous is the integration of this component with a risk society in which risks are increasingly gaining enormous proportions. After all, manipulative technologies, which are conveniently used by politicians or individual government officials, have a powerful psychological impact on the consciousness of the

modern individual. It is not just voters, which is constantly flowing information pile of dirt during the electoral manipulation, which is essentially situational. Rather, we are talking about an ordinary individual who in the 21st century is so imbued with false information and its constant flow that it is really difficult for him to distinguish the truth. In the end - for the individual truth has ceased to be a value. It is proved that the virtualization of political behaviour contributes to its simulation, which consists in the imaginary active participation in the political life or society. A separate component of such behaviour is the tendency of man to irrationalism, low resistance to manipulative influences on the one hand, and the active use of social networks by government elites to form appropriate political thinking and political behavior on the other.

Keywords: risk, risk society, virtual mass political behaviour, danger, post - industrial society, digital risks, cyber warfare.

Трансформаційні процеси, котрі охопили сучасне життя, інтегрувавши сферу політики, економіки, філософії, соціології та інших наук, одночасно сфокусували їх на питанні функціонування соціально-політичних структур у сучасному суспільстві. Одним із наукових підходів до вивчення таких змін є спроба трактування сучасного суспільства крізь призму ризику. У своїх численних роботах всевітньо відомий німецький соціолог У. Бек неодноразово наголошував на тому, що індивіду у сучасному житті відмовлено в абсолютній безпеці; з ним погоджується чимало й інших науковців, зокрема Е. Гіденс, Н. Луман, З. Бауман, частково ця ідея прослідковується й у постмодернізмі. Проте варто наголосити й на тому, що існує і думка про те, що досить часто ризику – це продукт ЗМІ, особливо коли йдеться про поширення інформацій, чи численні наративи про те, що певні їхні види породжують загрозу глобального масштабу. Зрештою, сьогодні, у 2020 році ми стали свідками такого ризику, що змусив людей ізолюватись один від одного, вказав на неспроможність найпотужніших систем медицини, чи стабільних державних апаратів протидіяти цій загрозі. Наше суспільство ризику, як влучно зауважує У. Бек, набуло ознак суспільства без гарантій. Воно не здатне повністю застрахувати наше життя від сучасних небезпек, і основний парадокс полягає в тому, що відчуття захищеності зменшується із збільшенням науково-технічного прогресу (Бек 1994: 165). Самі ж небезпеки у сьогоднішні є наслідками не тільки реального світу, а й віртуального. Численні наукові розвідки вказують на використання цифрових технологій, соціальних мереж, постів, репостів, чи онлайн-трансляцій як способів здійснювати політичні дії неконвенційного чи злочинного характеру, спричинювати страх як базову емоційну реакцію у представників певної

групи населення, збільшувати рівень психологічної напруги, паніки тощо. Проте така діяльність досить часто носить і симулятивну ознаку, адже за тією чи іншою інформацією, котру отримує індивід із медіа, в тому числі й соціальних мереж може приховуватись відверта маніпуляція, підміна фактів, чи неправдиве повідомлення. І якщо ми говоримо про механізми формування політичної поведінки, зокрема її масового вияву, ці небезпеки не можуть не відбиватись на політичній свідомості переважної більшості громадян, що в свою чергу провокує здійснення певного вибору під час голосування, дотримання певних уявлень чи принципів політичної реальності, тощо.

Дослідження певних аспектів симулятивної компоненти віртуальної політичної поведінки саме у суспільстві ризику можна зустріти передусім у роботах Ж. Бодрієра, М. Фуко, Ж. Дельоза, Б. Бімбера У. Ліпмана, У. Бека, Е. Гіденса, тощо. Головний акцент на симуляційній масовій поведінці відображено саме у наукових розвідках Ж. Бодрієра, який дослідив історичний і політичний вимір явища симуляції, описавши його в контексті принципів і методів взаємодії влади і мас у процесі політичної комунікації. В Україні і загалом на пострадянському просторі дослідження симулятивної поведінки набирають обертів лише в останні роки передовсім у межах вивчення політичних технологій.

Загальновідомо, що у формуванні феномена політичної поведінки вагоме значення має соціальне середовище, в котрому народжується, росте, розвивається та проходить усі етапи політичної соціалізації індивід. Сучасні умови життя всебічно сприяють тому, що ми практично ніколи не залишаємось наодинці з собою. Відбувається постійне «включення» в інформаційно-комунікативні процеси за допомогою інтернету, локальних мереж, впливу ЗМІ, тощо. Крім того, існує особиста зацікавленість суб'єкта або учасників

політичних дій; адаптивна поведінка, яка пов'язана з необхідністю пристосовуватися до об'єктивних умов політичного життя; ситуативна поведінка, яка зумовлена конкретною ситуацією, коли суб'єкту або учаснику політичної дії практично не залишається вибору; поведінка, зумовлена моральними принципами і моральними цінностями політичного актора; компетентність актора в тій чи іншій політичній ситуації чи політичних діях (Свідерська 2016: 92). Сьогодні ж ми можемо говорити й про симулятивну компоненту масової політичної поведінки, котра, власне, і зумовлена включеністю індивіда у віртуальний простір, перенасиченням потоком інформації, дезінформацією, підміною й маніпулюванням інформацією тощо.

Загальновідомо, що механізми вияву масової політичної поведінки у сучасному світі відрізняються, до прикладу, від тих, котрі були актуальними у модерному суспільстві. Причиною такої трансформації є перехід від індустріального до постіндустріального суспільства, інформаційна революція, поява інтернету, різке прискорення передавання даних, всюдоступність, і як наслідок – формуванням кібернетичної ідентичності, котру Е. Рейд визначає як певну втрату своєї соціальної чи іншої ідентичності, сформованої під впливом постійного перебування індивіда у кіберпросторі (Рейд). Інтернет дає можливість сучасному користувачу відчувати свою вагомість шляхом залишення у хмарному просторі інформації своїх коментарів, відео, постів, статей, тощо. За допомогою соціальних мереж активно здійснюється вплив й формування образу сучасного виборця (тобто його розпорошеність, розфокусованість), формується певна соціальна думка тощо.

Із збільшенням впливу інтернету на масову свідомість індивіда й модифікацію основних типів масової політичної поведінки у наукових колах постійно збільшується інтерес саме до цього питання, адже стало зрозумілим – віртуальний світ існує паралельно з реальним, усе, що переживає індивід у реальному світі, знаходить своє відбиття у коментарях, постах чи твітах, відповідно, перенасичення постійними інформаційними потоками суттєво впливає на зміну політичних вподобань, мислення, свідомості, ідеологічного спрямування, відтак це суттєво модифікує в реальному житті спосіб прояву політичної поведінки масового типу. Поруч із цим постійно виникає питання інформаційної безпеки, передусім від психологічного впливу й маніпуляції. По суті, це питання, котре повинні регулювати владні органи шляхом введення нормативних обмежень чи правил користування

інтернет-ресурсами через конституційні норми чи закони. Проте реальність говорить нам, на жаль, про протилежне. Сучасні представники владних структур активно користуються цифровими впливами на своїх громадян, заради власної вигоди, що суттєвим чином збільшує у суспільстві відчуття страху, непевності, розчарування й постійного очікування нової кризової ситуації. Окрім того, процес глобалізації створив сьогодні таку ситуацію, в якій ризики, що виникають в якійсь одній країні поширюються на цілий світ, що робить особливо актуальним їхнє вивчення.

У наукових розвідках У. Бека, присвячених вивченню ризиків, існує теза про те, що сучасне суспільство, котре зорієнтоване на безпеку й збереження здоров'я, в якийсь момент зіштовхнулось із ситуацією діаметральної протилежності – руйнуванням і ризиками такої величини, що вказують на абсурдність цих орієнтацій (Бек 1994: 167). Окрім того, У.Бек зазначає, що ще з кінця ХХ століття Європу охопили дві протилежні лінії розвитку: рівень безпеки, зорієнтований на досконалість новітніх технобюрократичних норм і засобів контролю, і поширення загрози з боку історично нових небезпек, які прослизують крізь всі межі закону, технології і політики (Бек 1994: 167). Власне, це протиріччя носить швидше не технічний, а соціально-політичний характер.

Ризики, згідно з концепцією «суспільства ризику» У. Бека, долають кордони держав і набувають глобального значення. Універсальні для всіх спільнот небезпеки супроводжують постіндустріальне соціальне виробництво, в якій би країні воно не знаходилося. Мова також іде й про «ефект бумеранга», суть котрого полягає в тому, що ризики породжують як правило матеріально забезпечені люди, проте вони жодним чином не застраховані від тих ризиків, котрі самі продукують. Техногенні катастрофи та промислові аварії негативно позначаються на стані екологічного середовища не тільки певної країни, а й сусідніх держав (яскравим прикладом є аварія на ЧАЕС).

Особливістю сучасного суспільства стає «невидимість» ризиків. Багато сучасних технологічних ризиків не можуть бути сприйняті органами чуття людини і бути піддані математичній калькуляції. Тому специфіка сучасного ризику полягає в тому, що небезпечна реальність прихована від сприйняття. У. Бек в основному наголошує на тому, що створення нових технологій призводить до виробництва нових технологічних ризиків, розглядаючи при цьому соціокультурний контекст суспільства

ризиком як середовища, в котрому відбувається реагування саме на наслідки технологічних ризиків (забруднення, промислові аварії, використання біологічної зброї, тощо). На його думку, ризик завжди створюється у соціальній системі; обсяг ризику виконує функцію якості соціальних взаємин і процесів; ступінь самого ризику залежить від експертів і експертного знання (Beck 1992: 23). Проблему збільшення ризику У. Бек безпосередньо пов'язує, з одного боку, зі стрімкою індустріалізацією, з другого – з абсолютно непередбачуваними наслідками модернізації суспільства. Порівняно з індустріальним суспільством, в якому відбувався розподіл матеріального блага, у модернізованому суспільстві ризику відбувається розподіл ризиків.

Якщо повернутись до історичної складової вивчення ризиків, то можемо проаналізувати актуальність певних їх видів чи типів. До прикладу, протягом усього XIX століття, за відсутності національного законодавства, місцеві органи влади, зокрема у великих містах та індустріально розвинених регіонах, як правило, вживали заходи, спрямовані на регулювання діяльності, котра сприймалась як небезпечна (зокрема це стосувалось забруднення повітря та водойм). Остання третина XIX століття й початок XX століття характеризується періодом становлення основ великої кількості національних регуляторних систем, зокрема щодо харчових продуктів, лікарських засобів та промислового забруднення.

До слова, XXI століття так і не змогло розв'язати проблем, пов'язаних із ризиками, котрі почали інтенсивно продукуватись ще з XIX століття. Сьогодні поруч із ризиками минулого, сформувались нові, котрі пов'язані передусім із розвитком новітніх цифрових технологій. Сутність інтернету в тому й полягає, що ми все більшою мірою опиняємось у світі без кордонів. Сьогодні будь-хто – з добрим або злим наміром – насправді здатен зі швидкістю світла переміститися на протилежний бік планети (Гудмен 2019: 19). Якщо змодельювати ситуацію, в якій такими самими можливостями володіють представники політичної еліти, або ж замовляють собі послугу кібервійськ, що неодноразово підтверджується у сучасних дослідженнях, то можна простежити одну цікаву тенденцію: кіберзлочинці (тут маємо на увазі використання симулятивних акаунтів, таких як: бот, людина та кіборг, а також зумисне використання людських акаунтів у формі оренди,

або за певну платню з метою зумисного здійснення маніпулятивного впливу на політичну свідомість індивіда) при вмілому підході до організації певних антисоціальних дій, зокрема й терористичних, здатні вчинити так, що жодна інституція не зможе відстежити сліди їхніх злочинів.

Активне використання інтернет-технологій змінює соціальну і політичну реальність на їхні комп'ютерні симуляції. Цей соціальний аспект розвитку комп'ютерних технологій явно домінує над технічним. Виявлення соціального змісту розвитку технологій віртуальної реальності породжує ідеї використання поняття віртуальності у поясненні суспільно-політичних змін, що відображається у симуляції реального життя кожного індивіда, його активній участі у політичному житті, уявленні про вагомість, значимість, важливість власних дій, переконань, обізнаності (Свідерська 2017: 130). Останнім часом завдяки умілому маніпулюванню ЗМІ з'явилось багато уявлень про «справжній народ», «справжню націю», «лідера з народу», у політичній реальності почало спостерігатись нівелювання думки науковців, експертів та водночас висловлювалась вимога поваги до думки абсолютно кожного індивіда, навіть того, хто відверто шкодить власній громаді, країні чи загалом цілому суспільству. Погодьмося, це породжує ще більше ризиків, із котрими справитись зараз просто нереально, адже як можна зупинити те, що поширюється зі швидкістю світла? Кіберзлочинці переймають досвід один в одного у проведенні хакерських атак, терористичні організації переймають у них досвід отримання несанкціонованого доступу до персональних даних з метою свого фінансування, певні держави, виконуючи роль інститутів, створюють спеціальні кіберзагони хакерів, котрі отримують від держави як мовчазне схвалення, так і фінансування задля досягнення певних політичних цілей (Гудмен 2019: 37-38). Тут можна говорити про суперечливість такої співпраці держави й кібервійськ, адже, з одного боку, вони можуть працювати на її благо, зміцнювати інституційний вплив, формувати демократичні орієнтації громадян тощо. Проте, з іншого боку, держава-агресор (яскравим прикладом цього є Росія) може використовувати такі угруповання задля збільшення свого впливу в інформаційній війні, маніпулювання свідомістю як власних громадян, так і тих, проти кого ведеться ця війна.

Йдеться власне про систематичне використання Facebook, Twitter, WhatsApp, YouTube задля проведення маніпулятивних політичних агітацій, пропаганди, й проведення численних психологічних операцій шляхом залучення урядами певних держав студентів і молодіжних організацій задля здійснення дезінформації у соціальних мережах чи інтернет-платформах (Свідерська 2020: 189).

Досліджуючи ризики, котрі наповнюють сучасне життя, Н. Луман у своїх розробках наголошує на тому, що вільної поведінки від ризиків немає (Luhmann 1991: 37). Тут варто наголосити й на тому, що ризики не завжди є реальними, навіть симулятивними. На тому самому наголошує і Ж. Бодріяр. Він говорить про цікавість щодо того, як реагуватиме державний апарат на симульоване й реальне озброєння: «...останнє лише вносить безлад у порядок речей, право власності, тоді як інше зазіхає на сам принцип реальності» (Бодріяр 2004а: 32). На його переконання, порушення, насильство не такі серйозні, адже вносять суперечку й здійснюють як правило поділ реального. Симуляційна ж ситуація «... безконечно небезпечніша, бо дозволяє в будь-який момент зробити припущення, поза своїм предметом, що порядок і закон самі можуть-таки бути всього-навсього симуляцією» (Бодріяр 2004а: 32).

Симуляція невидимих ризиків породжує страх, який у сучасному суспільстві ризику, якби це не звучало дивним, є однією з рушійних детермінант його розвитку. Поширюється і навіюється цей страх за допомогою ЗМІ, котрі своєю риторикою надають йому глибинного змісту, що змушує звичайну людину жити зі страхом: «... перед змінами, глобалізацією, втратою достатку, зміною клімату, зміною гендерних ролей, в принципі, практично все можна сконструювати як загрозу для «Нас»» (Водак 2018: 11). «Страх спонукає нас вдаватись до захисних дій. Коли до того доходить, захисні дії надають страхові безпосередності й реальності» (Бауман 2013: 19). Власне, можемо наголосити на тому, що саме дії сучасних страхових компаній, які спрямовані на попередження гіпотетичного чи симулятивного ризику, роблять його реальним. Дотримуючись такого принципу, численні уряди частково у сьогоднішні виправдовують активне ведення бойових дій у багатьох державах. До прикладу, як зазначає У. Бек у одному зі своїх інтерв'ю, адміністрація США використовує ідею ризику як причину,

котра виправдовує багато міжнародних вчинків та дій, котрі не можуть бути пояснені раціонально. Це урок ведення міжнародної політики як мінімізації ризиків. Певний час одним із численних виправдань війни в Іраку було сформоване на основі уявної небезпеки, котра полягала у гіпотетичному отриманні терористами зброї масового знищення. Але це дозволило виправдати превентивну атаку, адже ймовірність загрози видавались надто жахливими (Wimmer, Quandt 2006:). Тут досить влучною є заувага Ж. Бодріяра про те, що «Сьогодні, коли загроза походить від симуляції, влада спекулює реальним, кризою, новим виробництвом штучних цілей (соціальних, економічних, політичних)» (Бодріяр 2004а: 37).

Глобалізація, котра охопила наше життя, в якийсь момент дозволила страху, котрий полонив далекі країни й людей із незнайомими нам мовами, котрі живуть за іншими законами, зайти у кожен наш гаджет через інтернет-мережу, а звідти – у нашу свідомість, наші думки й активувала бажання чинити так, щоб захистити власне життя. Проте, згідно з переконаннями Е. Гіденса, передусім потрібно боятись тих ризиків, котрі пов'язані із можливістю знищення цілого світу. Такого роду ризики, зауважує він, виникають у результаті зростаючого процесу глобалізації, а також відображають зворотний бік сучасності. Вони нікуди не зникнуть допоки існує сучасність з її стрімкими соціальними і технологічними змінами, що само по собі викликає абсолютно непередбачувані наслідки та ризики (Гіденс 2004: 24). Продукуючи суспільні ризики, соціум водночас наповнює ці ризики значимістю, послаблюючи, чи, навпаки, – підсилюючи їхнє значення за допомогою засобів масової інформації чи активним використанням певних негативних моментів тими, для кого ці ризики є надзвичайно вигідними (Бек 2001: 50). Ж. Бодріяр акцентує увагу на тому, що функція посередництва носія інформації, власне, і породжує симулякри. Мова, якою звертаються до нас ЗМІ, будучи символічною системою, перетворюється в медіум на рівні знаку та рекламного дискурсу, котрий в свою чергу виконує роль транслятора моральних цінностей, носія моральної інформації й засобу формування симулякрів (Бодріяр 2013: 13). «Сьогодні вся система тяжіє до невизначености, вся реальність поглинається гіперреальністю коду й симуляції», – зазначає Ж. Бодріяр (Бодріяр 2004б). Кібернетична

операційність, генетичний код, випадковий порядок мутацій, принцип невизначеності тощо – все це замінює собою детерміністську, об'єктивістську науку, діалектичний погляд на історію та знання.

Ще один дослідник ризиків, Н Луман, у своїх наукових розвідках, екстраполює випадковість ризикогенних дій на шкалу «справжнє – майбутнє». «З точки зору сьогодення, майбутнє невизначене, в той час як вже тепер точно відомо, майбутнє справжнього буде визначено з точки зору його бажаності або небажаності. Тільки тепер ще не можна сказати як саме» (Luhmann 1991: 25). Проблема полягає в тому, що ніхто на сьогоднішній день не може виміряти ризик і силу природи його походження. Науковець навіть висуває певну ідею щодо необхідності вивчати ризик взагалі, адже в принципі його визнання залежить передусім від прийняття рішень, котрі здійснюються інститутами влади. Тільки вони мають право калькулювати чи надавати статус навіть симулятивному ризику реальності, тільки згідно з прийнятим рішенням ризик набуває певної вагомості у соціальному житті кожного члена суспільства. Головною ж проблемою залишається те, що рівень прийнятного ризику різний для тих, хто приймає політичні рішення, і тих, кого ці рішення торкаються.

Отже, підсумовуючи викладене, ще раз акцентуємо на тому, що у питанні визначення цифрових ризиків у сучасному суспільстві одним із ключових моментів є симулятивна компонента їхнього походження. Через потужний маніпулятивний вплив цифрової інформації, котра надходить із просторів інтернету до сучасного користувача, відбувається інформаційне перенасичення, що в свою чергу впливає на політичну свідомість. Під таким психологічним тиском суттєво послаблюється особистісний опір, відтак – формується певне, інколи достатньо «зручне» політичне мислення чи суспільна думка. Статус реальності ризику у багатьох моментах залежить від відповідного прийнятого рішення провладної еліти, а не раціонального аналізу усіх можливих небезпек і загроз, які можуть бути спричинені цим ризиком, що суттєво ускладнює як вивчення цієї тематики, так і намагання класифікувати чи калькулювати гіпотетичні ризики сучасного суспільства. Загалом тематика дослідження є досить широкою й потребує більш детального розгляду.

ЛІТЕРАТУРА

Бек, У. 1994. “От индустриального общества к обществу риска”, *THESIS*. 5: 161-168.

Свідерська, О. 2016. “Політико-психологічні виміри детермінант політичної поведінки”, *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова* 19: 89-94.

Рейд, Э. *Идентичность и кибернетическое тело*. URL: <http://culturca.narod.ru/Reid.htm>

Beck, U. 1992. *Risk Society. Toward a New Modernity*. L.: Sage Publications.

Гудмен, М. 2019. *Злочини майбутнього*. Х.: Ранок : Фабула.

Свідерська, О. 2017. “Теоретико-методологічні аспекти симулятивної масової політичної поведінки”, *Вісник Львівського університету. Сер.: Філософсько-політологічні студії* 9: 128–135

Свідерська О. 2020. “Теоретико-методологічний аналіз впливу соціальних мереж на формування політичної поведінки у сучасному суспільстві (на прикладі Facebook, Twitter, Instagram, WhatsApp)”, *Регіональні студії*. 20: 184–190.

Luhmann, N. 1991. *Risk: A Sociological Theory*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.

Бодріяр, Ж. 2004а. *Симулякри і симуляція*. К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”.

Водак, Р. 2018. *Політика страху. Що значить дискурс правих популістів?* Х.: Гуманитарний Центр.

Бауман, З. 2013. *Плинні часи*. К: Критика.

Wimmer, J., Quandt, Th. 2006. “Living in the Risk Society”, *Journalism Studies*, 7:2: 336-447.

Гіденс, Е. 2004. *Нестимний світ: як глобалізація перетворює наше життя*. К.: Альтерпрес.

Бек, У. Что такое глобализация? М.: Прогресс-Традиция, 2001.

Бодрийяр, Ж. 2013. *Симулякры и симуляция*. Тула.

Бодрийяр, Ж. 2004б. *Символічний обмін і смерть*. Л.: Кальварія.

REFERENCES

Beck, U. 1994. “From an industrial society to a risk society”, *THESIS*. 5: 161-168 (in Russian).

Sviderska, O. 2016. “Political and psychological dimensions of determinants of political behavior”, *Scientific Journal of M. Dragomanov NPU*. 19’2016: 89–94 (in Ukrainian).

Rejd, Je. Identity and Cybernetic Body URL: <http://culturca.narod.ru/Reid.htm>

Beck, U. 1992. *Risk Society. Toward a New Modernity*. London.: Sage Publications.

Gudmen, M. 2019. *Crimes of the future*. Kharkiv: Ranok: Fabula (in Ukrainian).

Sviderska, O. 2017. “Theoretical and methodological aspects of simulative mass political behavior”, *Visnyk of Lviv National University. Ser.: Philosophical and political studies*. 9: 128–135(in

Ukrainian).

Sviderska, O. 2020. "Theoretical and methodological analysis of the impact social networks have on shaping the political behavior in the modern society (using Facebook, Twitter, Instagram and WhatsApp as examples)", *Regional Studies*, 20: 184–190 (in Ukrainian).

Luhmann, N. 1991. *Risk: A Sociological Theory*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.

Bodriyar, Zh. 2004a. Simulacry and simulation. Kyiv: View of Solomiya Pavlichko "Foundations" (in Ukrainian).

Vodak, R. 2018. *The politics of fear. What does the right-wing populist discourse mean?* X.: Gumanitarnyj Centr (in Russian).

Bauman, Z. 2013. *Current times*. Kyiv: Kritika (in Ukrainian)

Wimmer J., Quandt Th. 2006. "Living in the Risk Society", *Journalism Studies*, 7:2: 336-447.

Gidens, E. 2004 *The indefinite light: the globalization of our life*. Kyiv: Alterpres (in Ukrainian).

Beck, U. 2001 *What is globalization?* Moscow: Progress–Tradiciya (in Russian)

Bodrivivar, Zh. 2013. *Simulacra and simulation*: Tula (in Russian).

Bodriyar, Zh. 2004b. *Symbolic exchange and death*. Lviv: Calvary (in Ukrainian).

DOI: 10.26565/2220-8089-2020-37-08

УДК 327.

Младьонова Олена Дмитрівна

аспірантка кафедри політології,
Харківський національний,
університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022,
alena.mladenowa@ukr.net,

<https://orcid.org/0000-0002-5505-3981>

ТЕСТ НА КОРОНАВІРУС: СВІТОВІ ЛІДЕРИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Розглядається інформаційна політика в умовах сучасної глобальної кризи, обтяженої пандемією коронавірусу Covid-19, що зачепила багато країн світу. У контексті екстремальних умов досліджується поведінка, риторика, гасла світових лідерів та методи масової комунікації. Зазначається, що поведінка певної кількості світових лідерів не завжди базувалася на об'єктивних та раціональних рекомендаціях експертів, більше того, вони навіть відзначалися відсутністю будь-якого наукового обґрунтування.

Пропонується класифікувати поведінку світових лідерів під час боротьби з пандемією за такими чотирма типами: «Мовчання ягнят», «Бунт еліт», «Жорстке несприйняття», «Маятник».

Виділяються такі типи підходів у внутрішніх комунікаціях (лідер – народ) в період епідемії коронавірусу Covid-19, зумовлені завданнями, що стоять перед політиками та власним баченням розв'язання проблеми: «Турботливий батько», «Популіст», «Жорсткий лідер», «Тактик», залежно від внутрішньої соціополітичної ситуації в країні та міжнародного становища, а також від особистих рис характеру самого лідера, зважаючи при цьому на прогнозовану реакцію країн-сусідів і міжнародної спільноти. Наводяться відповідні приклади політичних лідерів кожного з вказаних типів.

Підкреслюється, що світові лідери не скористалися надзвичайною ситуацією і не сформулювали концепцію майбутнього своїх країн, обмежуючись загальними фразами. Прогнозуються тенденції щодо запиту на певні типи політичного лідера після закінчення пандемії, на необхідність вироблення масової ідеології, нових заходів і гарантій захисту.

Ключові слова: інформаційна політика, пандемія, світові лідери, поведінка політичного лідера, ВООЗ.